

NAAR ZEE, NAAR ZEE

LIDIJA HILJE

**NAAR
ZEE,
NAAR
ZEE**

Vertaald door Kitty Pouwels

Wereldbibliotheek

Oorspronkelijke titel *Slanting towards the Sea*. Simon & Schuster, New York

© 2025 Lidija Hilje

© 2026 Nederlandse vertaling Kitty Pouwels / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagbeeld © Hana Tischler

Foto auteur © Suzy New Life Photography

NUR 302

ISBN 9789028454385

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

*Voor Juraj, Jasna en Iris.
Jullie geloofden in mij, en na een tijdje deed ik dat ook.*

DEEL 1

VLAHO

EEN

Soms stalk ik mijn ex-man.

Ik open zijn socials en scrol door zijn foto's. Ik ken de volgorde ervan als de palm van mijn hand. Beter zelfs, want ik onthoud nooit hoe mijn handpalm eruitziet, hoe de levenslijn zich met de liefdeslijn verstrengelt, hoe die als één strakke lijn begint maar dan rafelig wordt. Het maakt me bang ernaar te kijken, de lijnen te volgen en te bedenken waar ze me de komende jaren misschien naartoe zullen voeren. Maar de foto's op Vlaho's tijdlijn ken ik uit mijn hoofd. Ze beginnen met de meest recente. Zijn zoon, over een week wordt hij zes, die fronsend naar een tekening van fantasiemonsters kijkt; zijn dochter, een engelachtig wezentje van bijna vier met van dat vlassige haar dat als zijde door je handen glijdt. Zijn lieve vrouw, een blondine met een oversized neus maar prachtige hoge jukbeenderen, met geheven hoofd lachend op hun zeilboot.

Ooit vertelde hij me dat hij niet van blondines hield. Hij fluis-terde het in mijn oor terwijl hij met zijn vingers door mijn toen nog lange, volle haar ging. We waren misschien net een paar maanden samen en ik had hem gevraagd wat hij zou doen als het uitging tussen ons. Zou hij dan op zoek gaan naar iemand zoals ik, of juist naar iemand die precies het tegengestelde was? 'Dat zal nooit gebeuren,' zei hij. 'En trouwens, ik hou niet van blondines.'

Gelogen.

Gelogen.

Bij één foto blijf ik altijd hangen. Geen foto van hun trouwdag of de geboorte van hun eerste kind. In feite is het waarschijnlijk de minst spectaculaire foto van het hele album. Zij zijn niet eens

het voornaamste onderwerp: degene die de foto nam richtte de camera op hun dochter, die scherp op de voorgrond staat. Maar daarachter kijkt haar moeder op terwijl mijn ex haar een glaasje sap aangeeft, en ze wisselen *de blik*. Die ene, die mij langgeleden het gevoel gaf dat ik een roze diamant was die zo uit een rots was gesneden. En die blik is voor haar.

Ik herinner mezelf eraan dat het mijn besluit was. Ik heb hem laten gaan, bewust. Maar tegen alle redelijkheid in verspreidt het beeld zich in me als inkt in koud water.

Het eerste wat ik 's ochtends hoor is het getinkel van een lepel tegen de *džezva*, de Turkse koffiepote die al in de familie is zolang ik me herinner, en dan nog langer. Altijd dezelfde zes tikken met gelijke tussenpozen wanneer mijn vader zijn koffie zet. Het geluid dringt mijn bewustzijn binnen en ik heb zin om te roepen: *Kunnen we dit verdomme eens één dag niet doen?*

Zes tikken, en dan duurt het nog een paar minuten voordat de koffiegeur onder mijn slaapkamerdeur door komt. Ondanks mijn eerdere gemopper voel ik me dankbaar als het aroma me bereikt.

Liggend op mijn zij staar ik naar de kasten en boekenplanken tegenover me. Elke ochtend neem ik me voor de lappenpoppen, de sneeuwbol, de rood met gele matroesjka en andere snuisterijen in een doos te stoppen en naar zolder te brengen. Ze horen niet thuis in de kamer van een volwassen vrouw. Maar ze staan er al sinds mijn kindertijd, en ergens diep vanbinnen ben ik bang dat er iets naars gebeurt als ik ze weghaal. Maar wat heb ik eigenlijk nog te vrezen? Ik ben achtendertig, single, heb nauwelijks een baan en woon samen met mijn vader. Ik slaap in de kamer waarin ik heb geslapen sinds de dag dat ik geboren werd, met uitzondering van de tien jaar waarin ik een kamer deelde met de liefde van mijn leven.

Vlaho.

Natuurlijk denk ik aan hem, ik stel me voor waar hij is, wat hij doet. Het is iets dwangmatigs, zoals je niet kunt wegkijken van een auto-ongeluk. Als ik nog in therapie zou zijn – waarschijnlijk geen slecht idee – weet ik zeker dat mijn psychologe me zou vertellen dat ik lichtelijk geobsedeerd ben, maar ik kan het niet helpen, ik vul mijn dagen met denken aan hem zoals ik ze vroeger vulde met zijn aanwezigheid. Het is de bron van een pijn die op de een of andere manier prettig is geworden. Het soort dat me eraan herinnert dat ik nog leef.

Ik zie voor me hoe hij op zijn rug ligt, in boxersshort, want pyjama's draagt hij niet. Marina's hand ligt op zijn borst en streelt dat ene plekje boven zijn hart, dat ooit voor mij klopte. Dan springen Tena en Maro als een peuterlawine op het bed, hun mollige armpjes en beentjes vliegen alle kanten op totdat ze landen in de omhelzing van hun ouders, en als het dekbed wordt opgetild om iedereen in te stoppen, stijgt hun familiegeur op.

Op dat moment ben ik ondanks alles blij voor Vlaho. Echt.

Ik kijk naar de matroesjka die ik langgeleden van mijn oma heb gekregen, de plompe houten vorm met het felle rood en geel, de typisch Slavische versieringen. In de jaren tachtig, voor de burgeroorlog, stond er zo een in vrijwel elk Kroatisch huis. Nu is het alleen nog een relik uit oude tijden, een vergeten figuurtje op een plank. Gewoon een pop in een pop in een pop – alleen zouden er nog twee poppetjes in moeten zitten. Die ben ik kwijtgeraakt, ooit, ergens. Nu is ze net zo hol als ik, en we staren elkaar aan in wederzijds begrip.

Als ik de woonkamer binnenga, zit papa al naar het nieuws te kijken. 'Het is toch niet te geloven, Ivona. Onze minister van Financiën wil de belastingen opnieuw verhogen. De parasiet.'

‘Ook goeiemorgen, pap.’ Ik pak de džezva en schenk koffie in mijn kop, doe er een klein scheutje amandelmelk bij. Nepmelk, noemt mijn vader het.

‘Serieus, hoeveel denken ze dat er nog bovenop kan? We zijn intussen het land met de hoogste belastingtarieven.’

Ik ga aan de eettafel zitten in plaats van naast hem op de bank. Zijn neiging zich op te winden over gebeurtenissen waar hij geen controle over heeft, is soms verstikkend. Mama was heel anders. Politiek liet haar koud. Zij wond zich op over kleinere dingetjes: een scheur in de bankbekleding, een vlek op de hardhouten vloer. Papa en zij waren twee tegengestelde krachten die elkaar ophieven. Zij begreep zijn gefoeter over de regering net zomin als hij haar getier over huishoudelijke zaken, en dat zorgde ervoor dat beide vuurtjes geleidelijk uitdoofden. Nu ze is overleden, is er niets meer wat paal en perk stelt aan zijn gezanik.

Papa zet de tv uit en gooit de afstandsbediening op de bank. ‘Ze kunnen met zijn allen de tyfus krijgen. Ze belasten dit land helemaal kapot.’

Ik richt mijn aandacht op de tuin, de kale takken van de hibiscus en de altijdgroene, bladrijke top van een olijfboom die heen en weer zwaaien in de zoutige *bura*-wind.

Papa loopt strompelend naar de keuken en schenkt zich bij het aanrecht nog een kopje koffie in. Waarschijnlijk al zijn derde, intussen. Na zijn beroerte heeft zijn neuroloog hem aangeraden niet meer dan twee kopjes te drinken, maar ik zeg er niets meer van. Het is toch aan dovemansoren gericht.

‘Waar ga jij vanochtend naartoe?’ vraagt hij terwijl hij mijn outfit opneemt.

‘De bank.’

‘Voor Lovorun?’

‘Ja, voor Lovorun.’ Grappig hoe de smaak van een woord onder invloed van de omstandigheden kan veranderen. ‘Lovorun’

smolt altijd als honing op mijn tong – een magische plek uit mijn kindertijd, toen ik in de schoolvakanties ging logeren bij Baba, mijn oma van moederskant, en de druiven en zwarte bessen daar zo van de struik at. Een oord waar allerlei mooie, sterke dingen groeiden. Daarna kreeg het een tijdje iets zoutigs, als rouw. Nu smaakt het naar gestremde melk.

Een paar jaar nadat mijn moeder overleed, nam mijn vader het eenzijdige besluit om Baba's oude landgoed te verbouwen tot een erfgoedhotel. 'Deze plek heeft een ziel. De traditie en de geschiedenis druipen ervanaf,' zei hij, 'en daar zijn toeristen dol op.' Alleen deed de renovatie uiteindelijk juist afbreuk aan de ziel van de plek, hoe papa ook zijn best had gedaan om die te bewaren. Dat krijg je nu eenmaal als je een sobere boerderij omtovert tot een luxe villa.

'Ik heb een bespreking met de personal banker. Ik ga proberen onze lening nogmaals te verlengen,' zeg ik, ook al weet ik dat mijn moeite vergeefs zal zijn. Vlaho wond er geen doekjes omheen toen we elkaar laatst spraken, en hij kan het weten. Hij werkt bij de bank en is vertrouwd met hun beleid.

Papa knikt. Zijn rechterhand trilt terwijl hij het kopje naar zijn mond brengt. Hij ondersteunt hem met zijn andere hand. Ik wend mijn blik af, want ik weet dat hij het vervelend vindt als ik zie hoe zijn lijf hem steeds meer in de steek laat.

Papa was altijd een markante persoonlijkheid, zo iemand die de energie in een kamer verandert zodra hij binnenkomt. Het was niet zijn fysieke verschijning waardoor hij opviel, ook al is hij lang. Het was zijn zelfvertrouwen, de manier waarop hij ruimte innam, zich die toe-eigende. Als hij iets zei, luisterden de mensen, als naar een slangenbezweerder.

Dat aspect van hem vond ik niet prettig, alle aandacht die hij oogstte, alle meningen die hij spuide zonder al te veel consideratie met mensen die er anders over dachten. Maar toch steekt het me altijd een beetje als ik merk dat die kracht hem nu ont-

breekt, als ik zie hoe zijn ziekte hem heeft teruggebracht tot een man die niet eens zijn eigen getril onder controle heeft.

‘Heb ik je ooit verteld over de krankzinnige financiële toestanden in de jaren negentig?’ vraagt hij.

Natuurlijk heeft hij me daarover verteld, niet één keer maar zo vaak dat we het verhaal gezamenlijk zouden kunnen opdreunen. Typisch oudemensentrekje, gebeurtenissen uit het verleden keer op keer opnieuw opdissen tegen dezelfde ongelukkige lusteraar. En zo oud is hij niet eens.

Hij begint het bekende verhaal over hoe die ‘bloedzuigers van een bankiers’ hem vroegen zich failliet te verklaren, terwijl hijzelf geld tegoed had, en over hun ouderwetse, bureaucratische kijk op het bedrijfsleven, want Kroatië kwam net uit het communistische systeem en veel mensen en bedrijven hadden moeite met de overgang naar een vrijemarkteconomie. Maar niet papa. Hij was geboren voor het kapitalisme, en toen dat eindelijk zijn intrede deed in Kroatië, was hij als een vis in het water.

Buiten priemt een enkele zonnestraal door een wolk en valt op de tafel en op mijn handen rond het kopje voor me. De woorden van mijn vader verdwijnen naar de achtergrond en dat aparte gevoel bevangt me, als ik tegelijkertijd in mijn lijf zit en er helemaal niet ben. Alsof mijn huid alleen maar een omhulsel is en ik daarin ontbreek. En de gedachte die dan altijd volgt: hoe ben ik hier terechtgekomen?

Al die jaren geleden zweefde ik de wereld in, de weidse, onbegrensde horizon tegemoet, als een paardenbloemzaadje op zoek naar een plek om wortel te schieten. En op de een of andere manier landde ik, wreed genoeg, gewoon weer hier, waar me op dezelfde manier de les wordt gelezen als toen ik acht was.

‘Dus ik ging naar die afspraak met een Excelsheet op een floppydisk.’ Papa’s woorden klinken weer scherp in mijn oren. ‘Bij de bank kon niemand goed met een computer overweg en ze

hadden geen idee hoe ze met Excel moesten werken. Ik smiet die floppy op tafel en stond erop dat ze de cijfers controleerden. Pas een half uur later hadden ze iemand gevonden die het document ook maar openkreeg.' Hij grinnikt in zichzelf en dreunt verder over hoe hij de bankiers overhaalde hem wat meer tijd te geven zodat hijzelf wat schulden aan hem kon incasseren, hoe hij ze ervan overtuigde dat zijn bedrijf een gouden toekomst wachtte en hoe ze overstag gingen, deels vanwege zijn imposante persoonlijkheid en deels vanwege zijn toentertijd ongevenaarde computervaardigheden.

Hij zet zijn kopje in de gootsteen. 'Heb je je goed voorbereid?'

'Ja, hoor.' Ik strijk met mijn vingertop over de rand van mijn kopje en ontwijk zijn blik. Ook de beste voorbereiding zal ons nu niet helpen. *De tijden zijn veranderd*, wil ik zeggen. *We hebben nu te maken met regels en structuren die er in de beginjaren van het kapitalisme niet waren.* Maar dat zeg ik niet hardop – ik weet wel beter. Alles was het moeilijkst, het zwaarst en het ingewikkeldst toen mijn vader het deed.

En tja, daar zit misschien ook wel wat in. Papa hield zijn bouwbedrijf op de been tijdens de oorlog, toen er door niemand die goed bij zijn hoofd was werd gebouwd. Hij heeft het op de been gehouden in alle financiële crises die hier in Kroatië opwellen als tsunami's, megagolven die van elders deze kant op komen en onze economie laten stagneren als alle andere landen er alweer jaren bovenop zijn. Als hij geen beroerte had gekregen, zou hij beslist een manier hebben gevonden om ook het Lovorun-project te voltooien. In plaats daarvan werd het mijn taak om het oude landgoed van mijn baba in een hotel te veranderen. En toen rezen de prijzen de pan uit en viel het project stil, zodat we nu in de schulden zitten en tegelijkertijd geld nodig hebben om het project af te maken, zodat we met de te maken winst onze schulden kunnen aflossen.

Papa loopt langs me op weg terug naar de woonkamer, waar

zo meteen een nieuwe tv-sessie begint. Hij geeft me een kus op mijn kruin. 'Je bent een slimme meid. Het gaat wel goed.'

Alleen ben ik dat niet. En gaat het dat niet.

Potentieel, zeiden de mensen altijd tegen mijn ouders – leraars, vrienden, onbekenden op straat. *Dat meisje heeft zoveel potentieel*. Vroeger geloofde ik dat me een grote toekomst wachtte. Ik kon lezen voordat ik vier was. Ik kon rekenen voordat ik vijf was. Ik weet dat nog zo goed omdat mijn broer me betaalde om zijn sommen te maken toen hij in de eerste klas zat. Ik vulde de optel- en aftreksommen in zijn schrift in en kreeg er kleingeld, kauwgum en Snoopy-stickers voor. De dag dat mijn moeder onze regeling ontdekte zal ik nooit vergeten. Voordat ze begon te schreeuwen en me naar mijn kamer stuurde, was er een moment waarop ze me aankeek alsof ze me nooit eerder had gezien.

Op dat moment begreep ik dat kennis macht is. Die zorgt dat mensen je opmerken.

Dat verhaal werd onderdeel van ons familierpertoire, iets waar mijn moeder zich zogenaamd over beklagde tegen de drie buurvrouwen met wie ze altijd koffiedronk. En ik werd hongerig, ik begon woorden en hun betekenissen, feiten en trivia op te slaan. Ik wilde meer van die macht, meer van dat gevoel dat ik iemand was. De streberigheid had me stevig in haar greep, sleurde me voorwaarts.

Maar door schade en schande heb ik geleerd dat boekenwijsheid hier helemaal niets betekent. Aan straatwijsheid zou ik ook niets hebben, als ik die bezat. Wat hier werkt is een speciale mix van bureaucratische handigheid en talent voor netwerken en sjoemelen met de regels. Met een penis erbij zit je nog beter.

Ik kan me niet heugen wanneer ik voor het laatst iemand hoorde zeggen dat ik potentieel had. Maar het punt van potentieel is dat het niet verdwijnt. Als je het niet verwezenlijkt, raak je het niet gewoon kwijt. In plaats daarvan bezinkt het in je en vormt een laagje, zoals teer of asbest, dat langzaam zijn gif afgeeft.

TWEE

Zagreb was op zijn koudst toen Vlaho en ik elkaar voor het eerst ontmoetten, op een ijzelige januarinacht vijf maanden nadat ik daar biologie was gaan studeren. Het millennium was nog zo jong dat de eeuwvende een mijlpaal leek, een moment dat de wereld, die ik zo vaak uit het lood geslagen had zien worden, stabiel zou maken.

Ik was pas negentien, maar mijn geboorteland was uit elkaar gevallen en de staat waarin ik was geboren, had zich door middel van een bloederige oorlog terug naar de onafhankelijkheid geknokt. Voor mijn elfde was de muntsoort al driemaal veranderd: van de Joegoslavische dinar naar de Kroatische dinar naar de Kroatische kuna. Ik was geboren in een socialistisch en autoritair land en leefde nu onder democratie en kapitalisme, althans een zo dicht mogelijke benadering daarvan.

Bovendien waren er de bredere veranderingen geweest, die van de wereld in het algemeen. Telefoons kregen steeds langere kabels, tot ze er geen meer hadden; computers, eerst dingen uit sciencefictionfilms, werden kubussen op onze bureaus, die in de loop der jaren almaar slanker en gestroomlijnder werden.

En dan natuurlijk de voortdurende veranderingen bij mij thuis. Mijn ouders die heen en weer switchten tussen hun drie standaardinstellingen: saamhorigheid, onverschilligheid en knetterende ruzie. Als ik uit school kwam, wist ik nooit of ik ze dreigend met echtscheiding of lachend bij een kop koffie zou aantreffen. En ook ik veranderde gaandeweg, van een plichtsgetrouwe dochter die hen altijd probeerde te sussen in een rebel – totdat ik na het incident met de gele veterschoen in een

potdichte oester veranderde en de laatste twee jaar met hen uitzat.

Die eerste maanden in Zagreb waren een nieuwe start. Alles rook naar vrijheid en mogelijkheden, mijn longen vulden zich met zuurstof, mijn schouders ontspanden.

Ik volgde colleges en werkgroepen, kreeg nieuwe vrienden en ging naar feestjes met de paar oude vrienden die ik had. Ik at in mensa's die walmden naar gefrituurde kip, *kale* en pasta bolognese, alleen al die geuren gaven je het gevoel dat het er stampvol zat. In die eerste maanden was het makkelijk te geloven dat ik iemand anders kon zijn, iemand die losstond van mijn leven thuis.

Maar naarmate de winter zijn kille grip verstevigde, begon het nieuwe van Zagreb af te gaan en merkte ik dat ik terugverlangde naar de stenen muren van mijn geboortestad waar ik zo graag uit had weggewild, naar de blauwe lucht en de zee, naar het vertrouwde ritme van het leven daar. De gapende leegte die ik in Zadar dacht te hebben achtergelaten bleek er nog te zijn, en ondanks alle koffieafspraken, lawaaierige studentenfeestjes en drukke collegezalen lukte het me niet om dat gat te dichtten.

Op die avond in januari liet ik me door mijn beste vriendin Tara overhalen om uit te gaan. Het was haar verjaardag en ze gaf een feestje in een café in het centrum van Zagreb. Het café was klein en volgepakt met studenten. De Red Hot Chili Peppers pompten door de speakers terwijl we ons volgoten met goedkoop bier. Mijn vriendje, als dat de juiste benaming is, was er ook. Hij was iemand met wie ik sinds een maand omging, maar ik wist al dat het tijdelijk zou zijn. Met glazige ogen zat ik naast hem terwijl hij en zijn vriend oeverloos over een of ander video-spel kletsten.

Plotseling werd 'Californication' afgekapt door 'One Armed Scissor'.

Het zaaltje kwam abrupt tot stilstand. Iedereen hield op met praten en keek naar de stereo-installatie achter de bar, waar een

lange donkerblonde jongen in een grijze hoodie op de knoppen drukte en om zijn eigen vernuft grinnikte.

De vertrouwde boze stem brulde de regels staccato door de speakers en liet de rebelse spirit van mijn middelbareschooltijd weer oplaaien, en voor ik me kon bedenken, was ik opgestaan en baande me een weg naar de geluidsinstallatie. Het ging instinctief. Ik had geen plan. Er was alleen maar die behoefte om dichterbij de muziek te komen, er middenin te zijn. Of misschien wilde ik de muziek in mij trekken, mezelf ermee vullen.

Toen ik bij de bar kwam stond hij er nog, de lange jongen in de grijze hoodie, met zijn rug naar me toe. Bij het refrein verhief ik mijn stem. Terwijl hij zich naar me omdraaide, voegde zijn stem zich bij de mijne.

Het moment verdichtte.

Zijn gezicht gloeide, alsof het vanbinnen werd verlicht. Verder was het zaaltje schemerig en vol sigarettenrook, en natuurlijk gloeien mensen niet, maar zo zag hij er in mijn ogen uit. Er was iets in zijn blik wat zich aan mij aanbood. Het was zo direct, zo intens, ik voelde me bijna een voyeur.

Alsof ik in zijn ogen meer zag dan ik mocht zien.

Alsof ik hem in mijn ogen meer toonde dan hij zou mogen zien.

De tijd klikte weer op zijn plaats en we waren terug in het zaaltje, op het feest, omringd door het gedruis en gedreun van mensen en muziek.

‘Ken je At the Drive-In?’ Hij leunde naar voren om het over de luide gitaarriffs in mijn oor te zeggen.

‘Of ik die ken? Fuck, man, ik ben dol op ze!’ zei ik. De alcohol maakte me brutaler dan ik was, de krachtterm gaf me kriebels in mijn buik, met hem zo dichtbij.

‘Misschien ben jij met ingang van nu mijn favoriete meisje,’ zei hij met een zangerig accent dat ik niet goed kon thuisbrengen. Misschien uit Herzegovina, of de Neretva-vallei of Dubrov-

nik. In elk geval kwam hij uit het zuiden, waar mandarijnen en watermeloenen groeien, waar kiezelstranden zijn en een turquoise zee. 'Vlaho.' Hij stak zijn hand uit.

Dubrovnik dus, dacht ik. Traditioneel worden alleen jongens uit die streek naar de beschermheilige van de stad vernoemd. We schudden elkaar de hand. Huid tegen huid, zijn greep duurde te lang maar niet lang genoeg. 'Ivona.'

'Wil je een biertje of zo?' vroeg hij, terwijl zijn linkerwang een vuurrode vlek kreeg. Ik had nog nooit iemand op die typische manier zien blozen.

Het nummer was afgelopen. Een man, waarschijnlijk de manager, want hij had een bozige uitdrukking op zijn gezicht en vloekte binnensmonds, wurmde zich achter Vlaho langs en zette de Red Hot Chili Peppers weer op.

'Zou ik graag willen,' zei ik terwijl ik omkeek naar de jongen met wie ik was, die in het gedempte licht zijn biertje achteroversloeg, en ik had al spijt van de woorden voordat ik ze had uitgesproken, 'maar mijn vriend zit op me te wachten.'

Vlaho's lippen krulden in een scheve glimlach, de elektriciteit van het moment vloaide weg door mijn bekentenis. Ik draaide me om en liep naar mijn stoel. Vlaho's blik volgde me zoals een echo een geluid volgt.

Die vergissing zou me dagenlang dwarszitten. Ik had meteen op mijn vriendje af moeten stappen om hem te vertellen dat het uit was. Maar ik wachtte tot we later die avond alleen waren en deed het op de fatsoenlijke manier. Tactvol en beleefd. In die tijd zat het nog in me, die drang om te sussen, om geen opschudding of gekwetstheid te veroorzaken. Niet dat het hem iets kon schelen. Toen ik zei 'Volgens mij gaat dit niet werken', haalde hij alleen maar zijn schouders op en zei: 'Ja, mee eens.'